

ANMELDELSE DANSK 18. sep. 2019 | kl. 09:56

Kafka i klassen?

Af: Lars Stubbe Arndal

Velargumenteret og sympatisk opfordring til at give plads til den mere obskure og besynderlige litteratur i danskundervisningen.

Fakta

Titel

Litteratur og dannelse

Forfatter

Martin Blok Johansen

Pris

300

Det er de upassende tekster, Martin Blok Johansen går i brechen for i "Litteratur og dannelse". Tekster, som er bandlyst fra danskundervisningen, fordi de angiveligt er for svære, for udfordrende og for vanskelige. De passer ikke ind.

Johansen ser det anderledes: Der er tekster af for eksempel Proust, Dostojevski, Beckett eller Franz Kafka (hvis korte tekst "Foran loven" er et gennemgående eksempel i bogen), som bør have en plads i danskfaget. Bogen vil dermed udfordre rygmarvsreaktioner som den, Johansen, som er lektor på læreruddannelsen i Aarhus, mødte, da han på et tidspunkt foreslog at bruge netop "Foran loven", og læreren udbrød: "Jamen Martin, det er jo en 6. klasse".

Men fokus er også på det upassende ved teksterne selv. De er upassende, fordi de ikke kan indfanges i bestemte tolkninger, de undviger hele tiden, når vi forsøger at reducere dem til et entydigt tema, og de er i det hele taget forstyrrede og forstyrrende. I en tid med fokus på at måle og veje elevernes udbytte af undervisningen kan de se ud til at være i vejen: For hvordan skulle man lige kunne tjekke, om fortolkningen nu er rigtig eller ej, når teksten selv ikke lader sig holde fast?

Hovedpointen i bogen er, at det er dansklærerens opgave at give eleverne mulighed for at møde denne type af tekster. De kan nemlig sprænge elevernes forståelse af sig selv og deres verden. De seneste års insisteren på, at undervisningen skal stilladseres og differentieres ved at finde tekster, der passer til elevens niveau, har betydet, at der læses mange tekster, hvor eleverne umiddelbart kan genkende universerne og tematikkerne. Men Johansen hævder, at man helt har glemt, at tekster også gerne må stå som mystiske fænomener, som lærere og elever sammen kan gå på opdagelse i. Hvis eleverne ikke møder sådanne tekster, bliver de snydt for en essentiel dimension i litteraturen.

Teksterne kalder Johansen for abtruse. Abtruse tekster er svære at forstå, ubestemmelige, gådefulde, kryptiske, og det er i den forstand tekster, der støder læseren væk. Men det er også tekster, der er stødt ud af skolens danskundervisning ud fra en idé om, at eleverne ikke kan håndtere dem. U håndterligheden præsenterer Johansen mere systematisk med begreberne defamiliarisering og uafgørlighed. Defamiliariseringen indkredser det fænomen, at nogle tekster kan gøre det allerede kendte ukendt for os: Vores fastlåste forestillinger om, hvordan verden er skruet sammen, kastes op i luften og kommer ned i ny skikkelse. Men de gør det blot for at kaste det hele op i luften igen, næste gang vi kigger på teksten. Vi må hele tiden læse teksten på ny. Det er den fundamentale uafgørlighed ved teksterne.

Argumentationen for at give de abtruse tekster plads understøttes af bogens nedslag i praksis. Læreren gik med på at gøre forsøget med "Foran loven" i 6. klasse, og i bogen er der flere eksempler på, hvordan eleverne præcis mærker tekstens uafgørlighed, som da en elev siger: "Jeg har forstået den sådan, at den ikke skal forstås". Så rammende kan det svimlende ved disse tekster formuleres.

Man kunne spørge, om ikke karakteristikken af de abtruse tekster også er en præcis karakteristika af den nyeste børne- og ungdomslitteratur. Siden slutningen af 90'erne har den jo sprængt både æstetiske og tematiske rammer. Johansen anerkender, at denne litteratur har udvidet spændet i litteraturundervisningen. Men han hævder også, at eleverne i skolen hurtigt gennemskuer, hvad læreren vil med den nye, avancerede børnelitteratur – og så bliver den også for selvfølgelig, lyder argumentet. Om det holder, er det nok værd at undersøge nærmere.

Bogen forfægter dog heller ikke en total omlægning af danskfagets tekstlandskab: Der skal stadig være tekster, som eleverne umiddelbart kan forstå. Idéen er blot at åbne for et bredere tekstlandskab. I den forstand har Johansen et klart og sympatisk dannelsessigte med bogen, hvilket

også afspejles i bogens undertitel: "at lade sig berige af noget andet end sig selv".

Dette dannelsesperspektiv støtter sig blandt andet til Biestas og Gruschkas kritik af OECD-hallucinationen om, at læreprocesser kan styres fra vugge til grav. Læringsmål, læringsoptimering og intensive læringsforløb foregøgler, at læreprocesser er stringente og kontrollerbare, og at læreren "bare" skal lære de rigtige metodiske greb. Denne instrumentalisering af undervisningen har negligeret, at læring også handler om modstand, frustration og destruktion af elevens forståelse af verden. De upassende tekster frustrerer eleverne – de kan synes, de er besværlige, men det er netop pointen med dem. Derfor skal læreren lade eleverne møde sådanne tekster, eller med Johansens begreb: Danskundervisningen skal give eleverne *adkomst* til de besynderlige, udfordrende tekster, som er meget anderledes end alt det andet genkendelige, eleverne selv finder på nettet.

Man kan måske sige, at 230 sider er meget for at komme med en sympatisk opfordring til dansklærerne om at huske de mærkelige, skæve tekster. Men bogen har en grundig og omfattende argumentation, som overbeviser om potentialerne i den abtruse litteratur. Der er ingen konkrete anvisninger til metoder eller andet. Men det er helt i bogens ånd, hvor grundantagelsen er, at dansklæreren sagtens kan få disse tekster til at leve i klasserummet, netop fordi de er drilske.

På ét punkt skylder Johansen at aflægge mere præcist regnskab: For hvis man accepterer, at abtruse tekster har en plads i danskundervisningen, er det uklart, hvorfor det netop skal være tekster af udenlandske forfattere. Der er jo også i dansk litteratur et væld af tekster, der er mysteriøse, labyrinthiske, komplekse og obskure. Hvorfor ikke begynde med nogle af Højholts tekster fra "Praxis-serien", med Broby-Johansens digte eller med nogle af de forfattere, som Bredsdorff i sin tid rammende kaldte *sære fortællere*?

Kompagnistræde 34, 1208 Kbh K,
tlf 3369 6300, folkeskolen@folkeskolen.dk